

Budapest, 2013. március 29.

A közvélemény a szintetikus anyagok egészségügyi és környezeti hatásairól

A Medián Közvélemény- és Piackutató Intézet a Levegő Munkacsoport megbízásából felmérést készített a mesterséges, szintetikus vegyi anyagokkal kapcsolatos lakossági ismeretekről, véleményekről. Az adatgyűjtés részben omnibusz-adatfelvétel keretében készült (a Közép-Magyarországi régió lakosainak kivételével) az ország felnőtt népességét reprezentáló 1000 fős minta személyes megkérdezése révén, részben 300 középiskolás körében, önkitöltéses kérdőívvel.

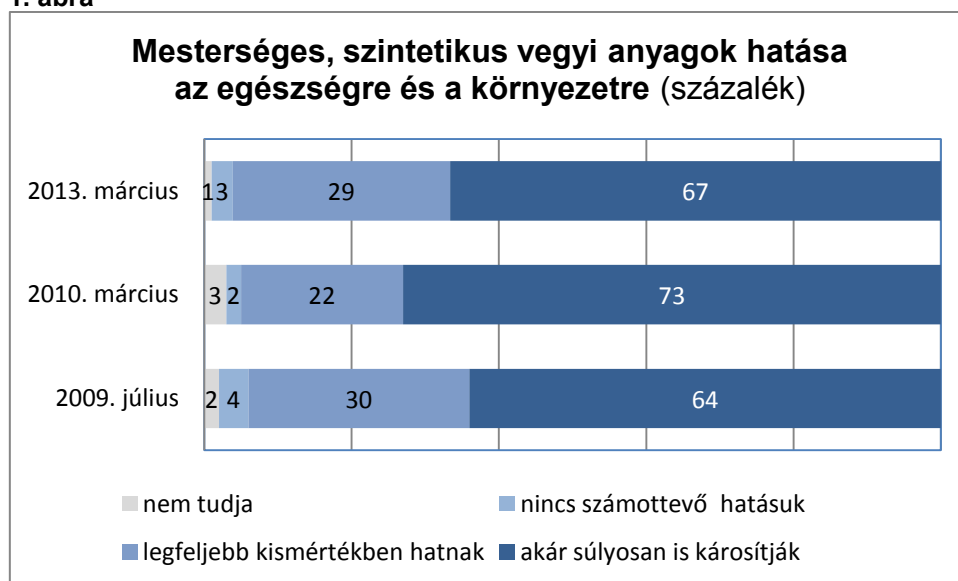
Felmérés a felnőtt népesség körében

A 2013. március 22-e és 26-a között készített reprezentatív adatfelvétel részben megismételte két korábbi (a 2009. július 3-a és 7-e, valamint a 2010. március 26-a és 30-a között végzett) Medián-felmérés kérdéseit, így lehetőséget teremtett időbeli összehasonlításra is.

A minta kisebb torzulásait a kutatók a KSH adatait felhasználva matematikai eljárással, úgynevezett súlyozással korrigálták, és így a minta jól tükrözi a szavazókorú lakosság településtípus, nem, életkor és iskolai végzettség szerinti összetételét. A közölt adatok hibahatára az adott kérdésre válaszolók számától függően $\pm 3-6$ százalékos.

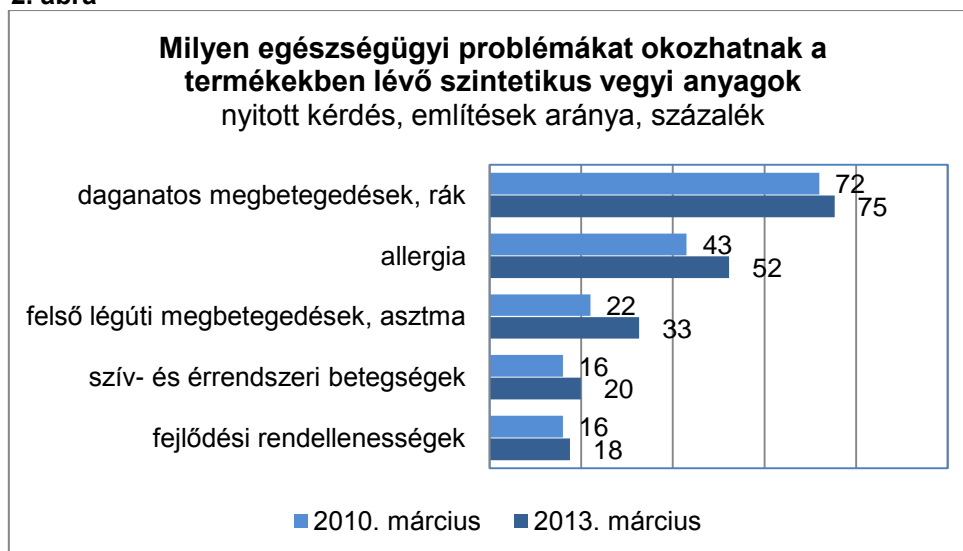
A megkérdezettek elenyésző része vélekedik úgy, hogy a szintetikus anyagoknak nincs számottevő egészségügyi hatásuk, és a többség úgy véli, hogy a mesterséges vegyi anyagok akár súlyosan is károsíthatják az egészséget és a környezetet. A főbb arányok hosszabb távon csekély mértékben változtak, de a nagy kockázatot valószínűsítők aránya 2010 óta valamelyest csökkent.

1. ábra

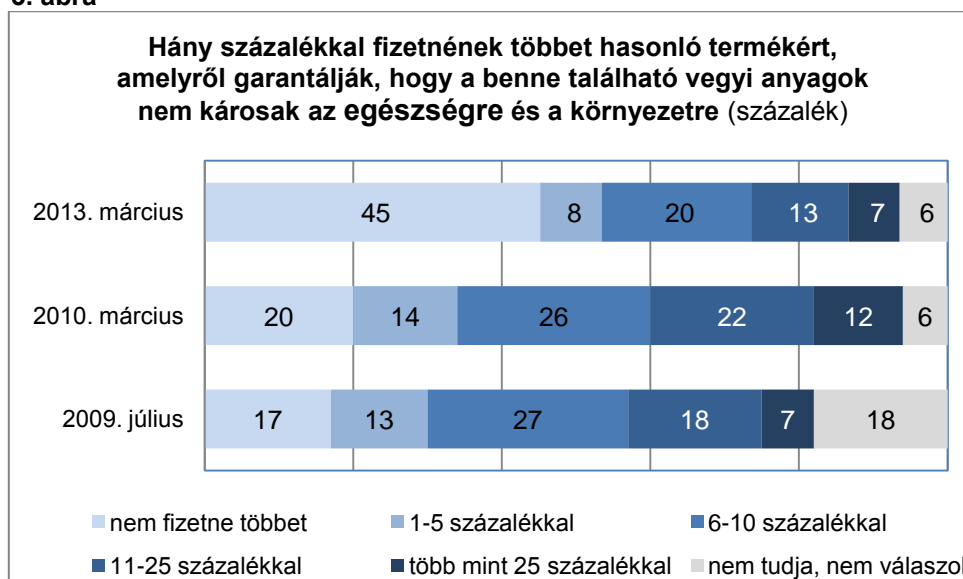
Az élelmiszerekben, hétköznapi termékekben lévő mesterséges vegyi anyagok által okozott betegségek, egészségügyi problémák közül a daganatos betegségeket említették a legtöbben. Az allergiát ugyanakkor a megkérdezettek körülbelül fele a légúti megbetegedéseket egyharmada említette, a fejlődési rendellenességekre, valamint a szív- és érrendszeri megbetegedésekre pedig csak minden ötödik válaszadó gondolt. 2010 óta összességében számottevő mértékben (17 százalékkal) nőtt a megnevezett betegségek aránya, de a betegségek sorrendje nem változott. A legnagyobb arányban a felső légúti megbetegedések kockázatát említők aránya nőtt.

2. ábra

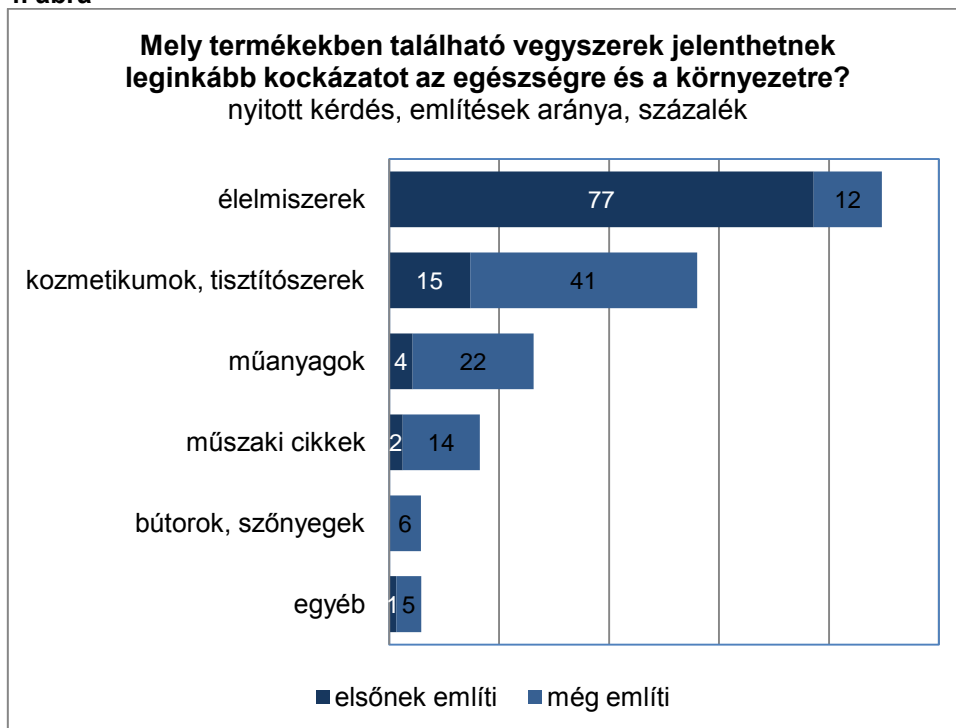
A válaszadók átlagosan 9 százalékkal fizetnének többet egy, az általuk választotthoz hasonló termékért akkor, ha biztosítottak látják, hogy az abban található vegyi anyagok nem károsak az egészségre és a környezetre, a 2010-ben mért átlaghoz (14 százalék) képest csökkent a lakosság többletfizetési hajlandósága. Számottevően (20-ról 45 százalékra) nőtt azok aránya, akik egyáltalán nem halandók vagy nem képesek többet fizetni a garantáltan egészségesebb termékért. Ez minden bizonnyal összefüggésben van azzal, hogy a gazdasági válság elhúzódása egyre nagyobb nehézséget jelent az embereknek, különösen a társadalom hátrányos helyzetű csoportjaiban (a községekben élők és a legalsó jövedelmi negyedbe tartozók 54-54 százaléka, a legfeljebb általános iskolát végzettek 60 százaléka) egyáltalán nem adna többet a garantáltan egészségesebb termékért. Azok, akik hajlanak erre, a 2010-ben mérthez hasonlóan átlagosan 18 százalékos felárat vállalnának. A legtöbbet említett, „tipikus” többletköltség azonban ennél jóval alacsonyabb: 10 százalék (ez tette ki a válaszok egyötödét). Ennél magasabb felárat a megkérdezettek csupán egyötöde nevezett meg.

3. ábra

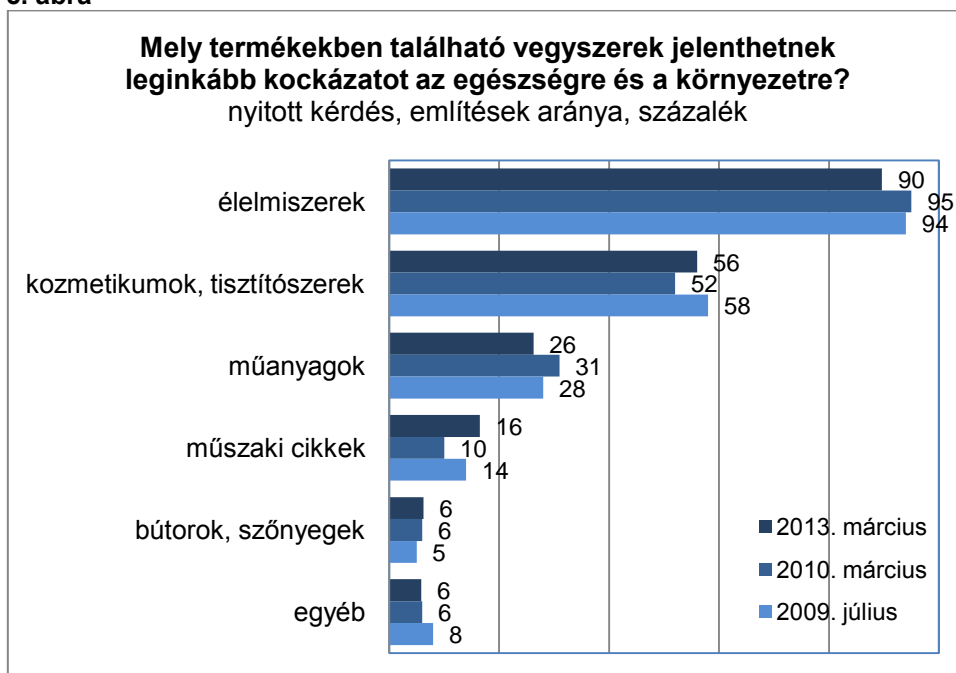

A megkérdezettek döntő többsége (77 százalék) úgy gondolja, hogy az élelmiszerekben található vegyi anyagok jelentik a legnagyobb kockázatot az ember egészségére, és összesen 89 százalék említette az élelmiszereket egészségre kockázatos termékként. A további termékek közül a kozmetikumokat, tisztítószereket tartja számon veszélyesként a megkérdezettek többsége, a többi körülöttünk lévő tárgyat legfeljebb minden negyedik válaszadó sorolta fel, mint vegyi anyag-tartalma miatt veszélyeset. A megkérdezettek 2010-hez hasonlóan átlagosan két termékcsoportot neveztek meg, bár a válaszadók több mint háromtizede (31 százalék) csak egyet tudott megemlíteni (ők szinte kivétel nélkül csak az élelmiszereket említették).

4. ábra

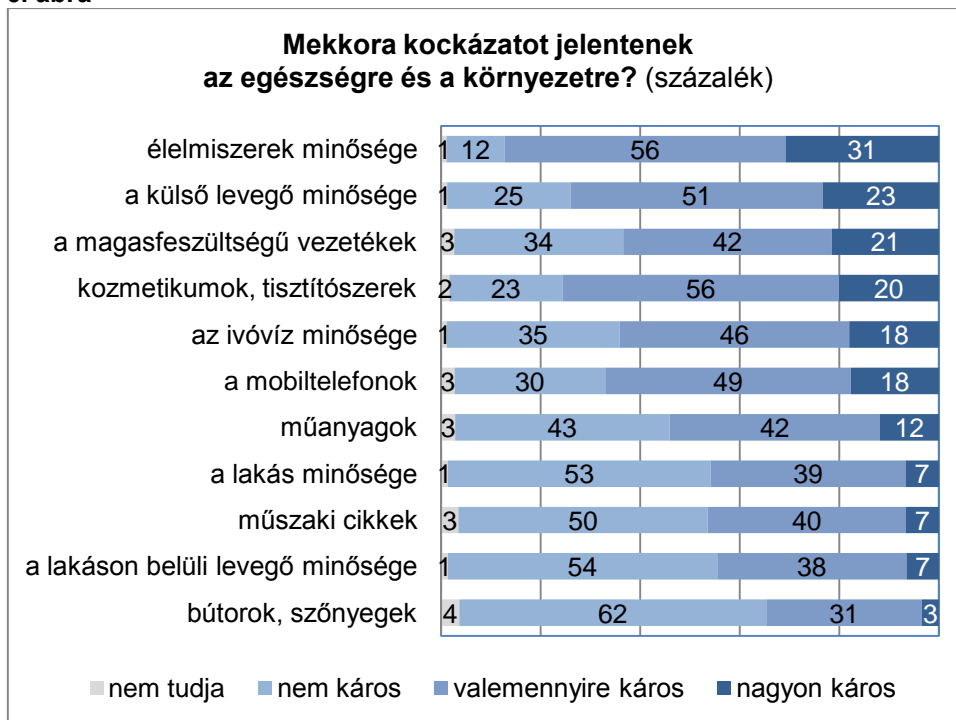

5. ábra

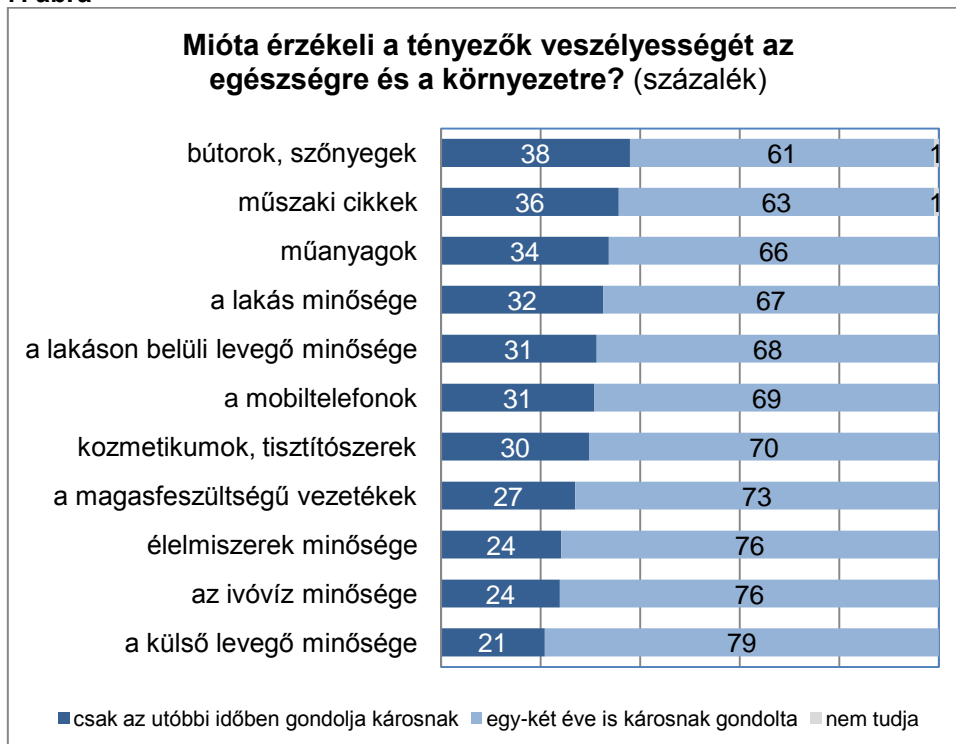

A felmérésben felsorolt 11, a hétköznapi környezetünkben található dolog közül az élelmiszerek minőségét vélik a legtöbben az egészségre és a környezetre veszélyes tényezőeknek. Átlagosan csaknem 7 (6,6). dologot ítélték kockázatosnak, ezen belül csaknem kettőt (1,7) nagyon kockázatosnak. Azokról a tényezőkről, amiket kockázatosként tartanak számon, kivétel nélkül a válaszadók többsége vélekedik így. Általában azon dolgok tekintetében nagyobb az újonnan eszmélők aránya, amelyekről viszonylag kevésbé terjedt el kockázatos volta: a bútorok szőnyegek, műszaki cikkek, műanyagok, a lakás, illetve a lakáson belüli levegő minősége.

6. ábra

7. ábra

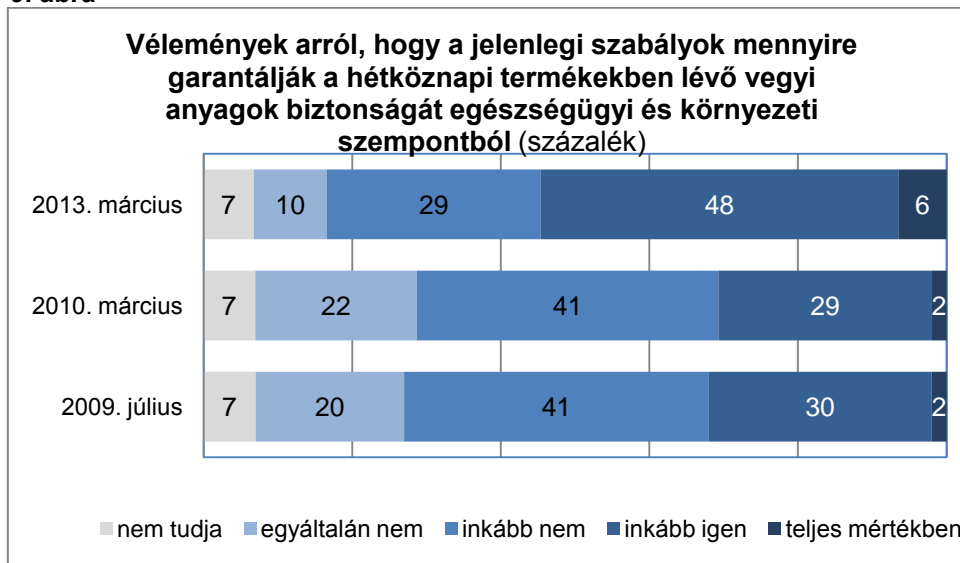
Konkréten a beltéri levegő minőségére gondolva, az ezzel leginkább összefüggésben lévő tényezők sorában szinte mindenki megemlítette a lakás nedvességét. Valamelyest kevesebben említették, de a válaszok döntő többségében szerepelt a porosság, a rovarirtószerek, és a kozmetikumok, tisztítószerek, légrfrissítők. A műanyagokat (a belőlük távozó gázok miatt), a bútorokat (a ragasztóanyagok miatt) és a műszaki cikkeket (a belőlük távozó vegyületek miatt) körülbelül minden második válaszadó említette, a teflonedényeket pedig alig több mint egyharmadnyi válaszban szerepeltek.

8. ábra

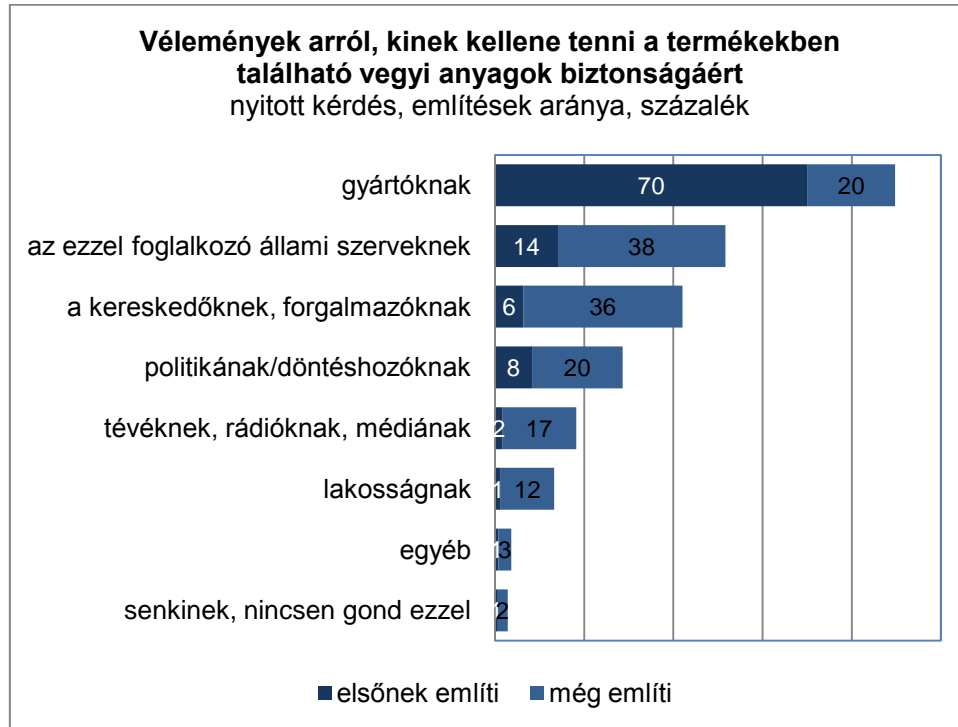
A szabályozás iránti bizalom nagymértékben erősödött az elmúlt három év során: az emberek többsége elégedett azzal, hogy „a jelenlegi szabályok mennyire garantálják a hétköznapi termékekben lévő vegyi anyagok biztonságát egészségügyi és környezeti szempontból”. Az így vélekedők aránya 23 százalékponttal nőtt 2010. és 2013. között, miközben korábban egy év alatt stabilnak mutatkozott.

9. ábra

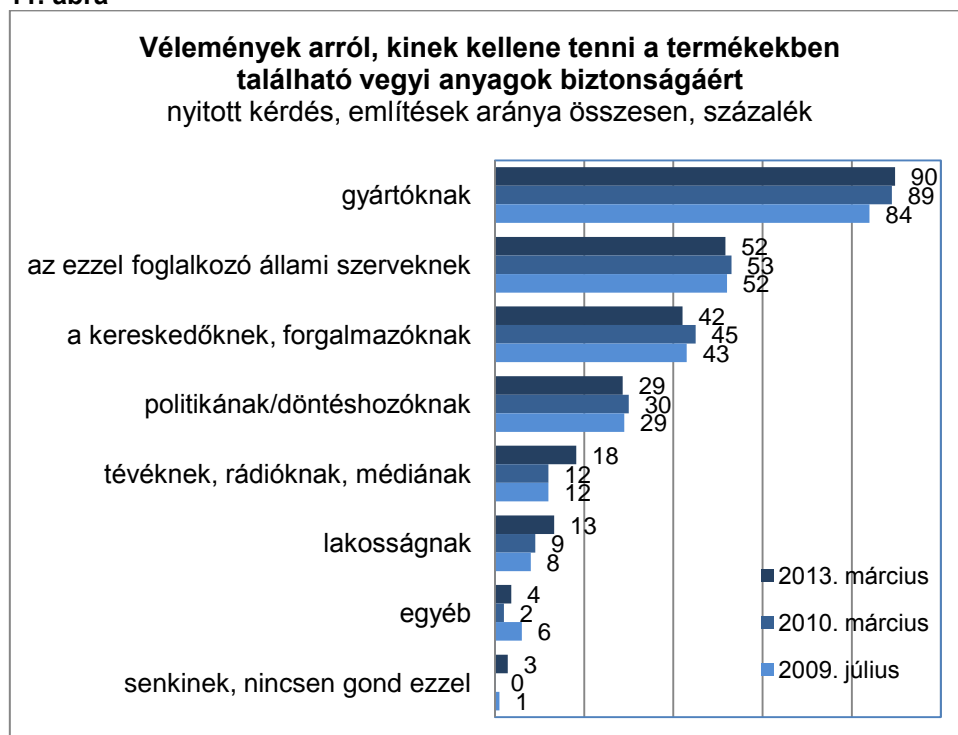

A lakosság továbbra is elsősorban a gyártókra terelné a felelősséget a termékekben található vegyi anyagok biztonságáért – őket első helyen a megkérdezettek közel héttizede, összesen pedig kilencötöde említette. Nagyjából minden második válaszadó említette azonban az ezzel foglalkozó állami szervek felelősségét is (összesen 52 százalék), valamint a kereskedőket, forgalmazókat (42 százalék). A politikai döntéshozók szerepét a válaszadók 28 százaléka említette, míg a médiára csak 19 százalék, a lakosság felelősségére pedig mindössze 13 gondolt. A felelősség viselői tekintetében stabilak a vélemények, az elmúlt három év során csupán a médiának és a lakosságnak felelősséget tulajdonítók aránya nőtt.

10. ábra

11. ábra

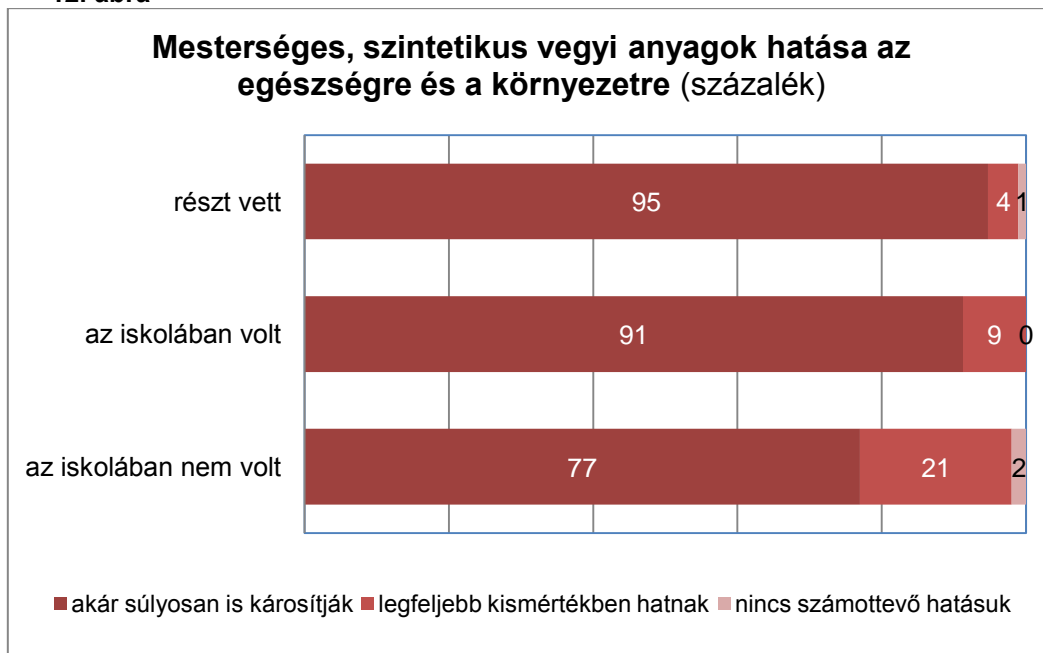

Iskolai felmérés

Az adatfelvétel 2013. március 21-e és 26-a között készült önkitöltéses kérdőívvel, 6 város összesen 14 iskolájában. Településenként (legalább) két iskola szerepelt a mintában, amelyek egyike részese volt a projektnek. A másik iskola a kontroll szerepét töltte be, ennek megfelelően az azonos településen mintába került iskolák képzési formája is azonos volt, és a válaszadók is azonos évfolyamba jártak. Összesen 327 tanuló töltötte ki a kérdőívet, ezen belül 175 tanuló olyan iskolában, amely részese volt a projektnek, közülük 95-en személyesen is részt vettek benne (ennyien válaszoltak igennel arra a kérdésre, hogy „Részt vett Ön tavaly olyan előadáson az iskolában, amelyen a beltéri levegő szennyezettségének kockázatairól beszéltek?”. A kontrollmintában 152 diák szerepel

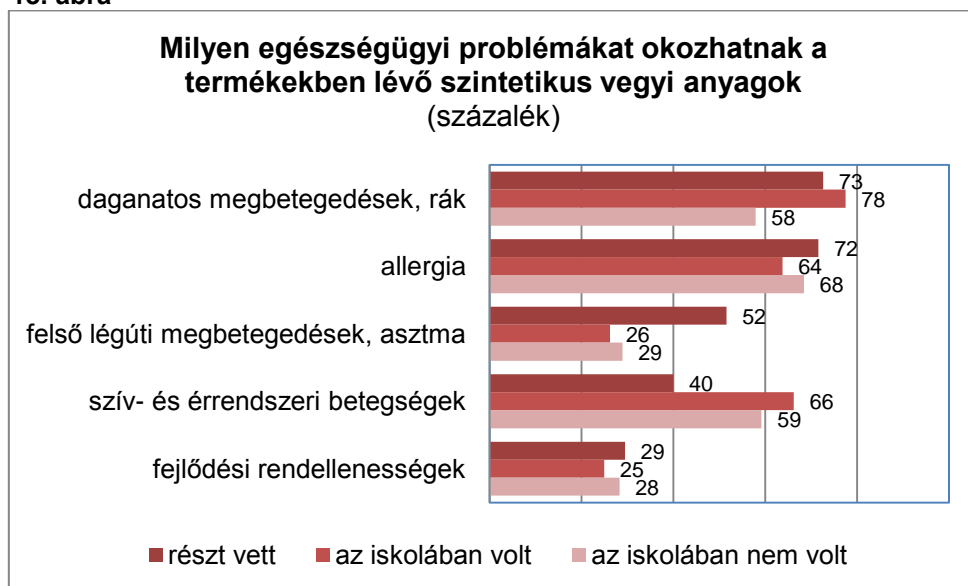
A programban résztvevő iskolák diákjainak döntő többsége tisztában van a mesterséges, szintetikus anyagok egészségügyi és környezeti kockázataival. Közülük azok, akik személyesen is részt vettek a projektben, szinte kivétel nélkül osztják ezt a véleményt, de azok körében is, akik maguk nem hallgattak ilyen előadást, számottevően többen vélekednek így, mint azok közül, akiknek az iskolája nem vettek részt a projektben.

12. ábra

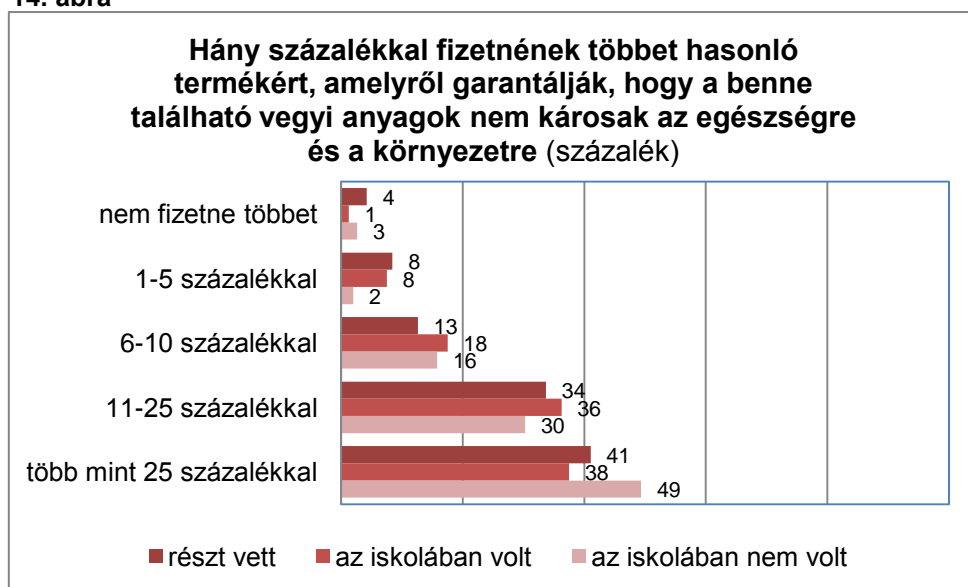
A programban részt vevő iskolák diákjai valamelyest több olyan egészségügyi problémát jelöltek meg, amelyeket az élelmiszerekben, hétköznapi termékekben lévő mesterséges vegyi anyagok okozhatnak, mint a programon kívülmaradó iskolák tanulói (2,4). Az előbbieken belül is többféle kockázatot jelöltek meg azok, akik maguk is részt vettek a projektben (2,7), mint akik nem (2,6). Az igazi különbségek azonban a különféle betegségek említési gyakorisága tekintetében vannak: a személyesen és a „közvetve” résztvevők körében a daganatos betegségek szerepelnek az első helyen, a programon kívüliek körében pedig az allergia. A projektben közvetlenül érintettek körében a kettő említési gyakorisága közel azonos, és egyetlen betegségcsoport van, amelyet ők a többiekénél egyértelműen ritkábban jelöltek meg: a szív- és érrendszeri betegségek.

13. ábra

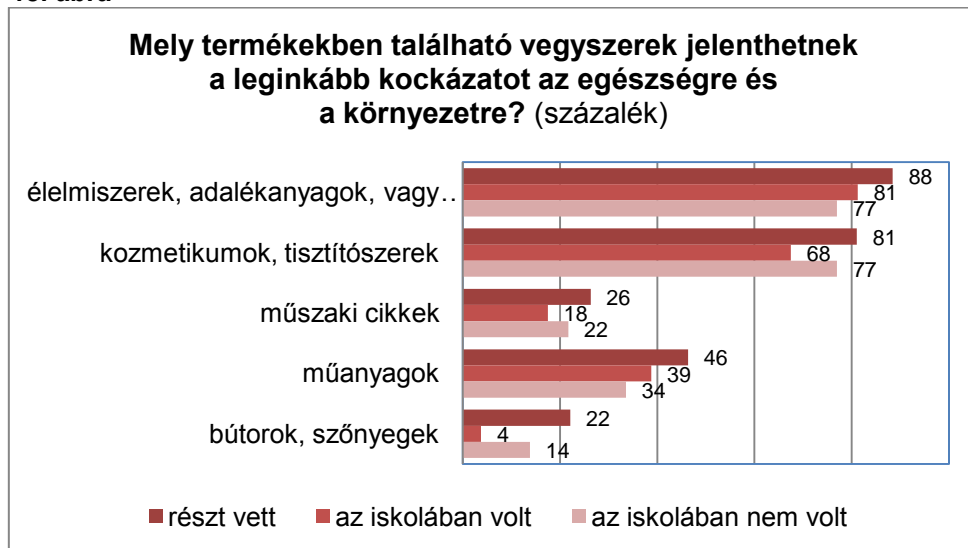
A válaszadók átlagosan körülbelül 30 százalékkal fizetnének többet olyan termékért amelynél biztosítottak látják, hogy az abban található vegyi anyagok nem károsak az egészségre és a környezetre. Ebben a tekintetben minimális a különbség az érintettség szerint (32-32 és 29 százalék). Az átlagos érték számottevően nagyobb, mint a felnőtt népesség körében tapasztalt 9 százalék, és a diákok körében alig akad olyan, akik egyáltalán nem fizetnének többet a garantáltan egészségesebb termékekért (3 százalék), míg a felnőtt népességben 45 százalék az ilyenek aránya.

14. ábra

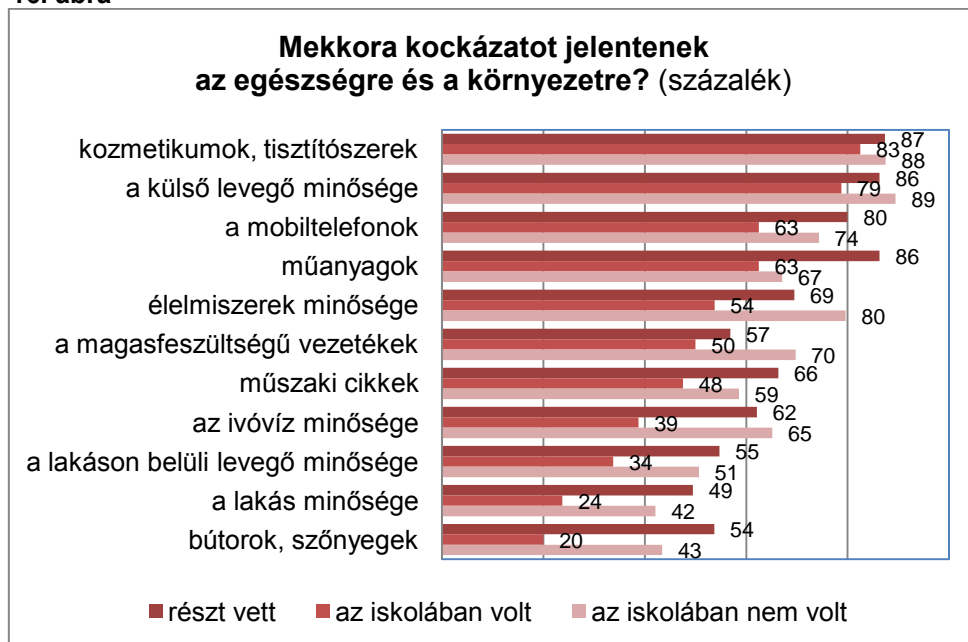
A diákok döntő többsége úgy gondolja, hogy az élelmiszerekben található vegyi anyagok jelentik a legnagyobb kockázatot az ember egészségére, de alig valamivel kevesebben említették a kozmetikumokat, tisztítószerket. A megjelölt veszélyforrások átlagos száma a projektben résztvevők körében a legnagyobb (2,6) a két másik csoport között kisebb a különbség, de annak iránya ellentétes a korábban tapasztaltakkal, mert a közvetve érintett diákok átlagosan kevesebb (2,0) veszélyforrást neveztek meg, mint azok, akiknek az iskolája nem adott helyet a projektnek (2,2).

15. ábra

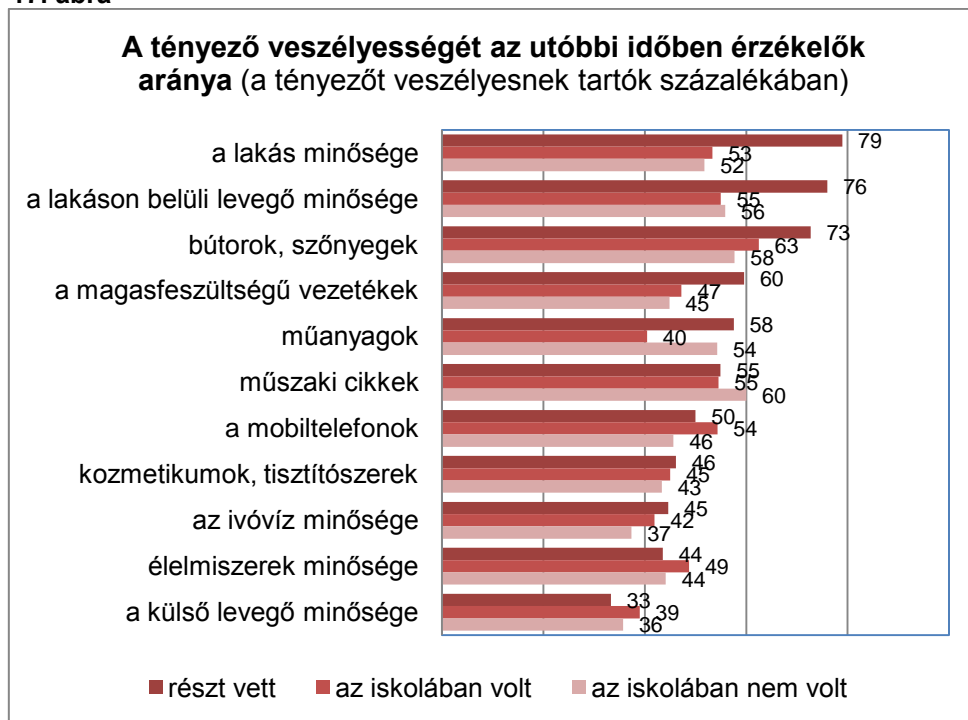
A diákok a felmérésben felsorolt 11, a hétköznapi környezetünkben található dolog közül a kozmetikumokat, tisztítószerket és a külső levegő minőségét tartják számon a legtöbben, mint az egészségre és a környezetre veszélyes tényezőt. A felnőttek által a legtöbbet említett tényező, az élelmiszerek minősége a diákok körében csupán az ötödik helyen van. A programban résztvevő diákok több (7,5) tényezőt jelöltek meg, mint a többiek. A két másik csoport között nagyon nagy a különbség, és annak iránya ellentétes a várhatóval, mert a közvetve érintett diákok átlagosan sokkal kevesebb (5,3) veszélyforrást neveztek meg, mint azok, akiknek az iskolája nem adott helyet a projektnek (7,3). A projektben résztvevő diákok a műanyagokat, és a bútorokat, szőnyeget említették nagyobb arányban, míg az élelmiszerek minősége és a magasfeszültségű vezetékek tekintetében fordított az összefüggés.

16. ábra

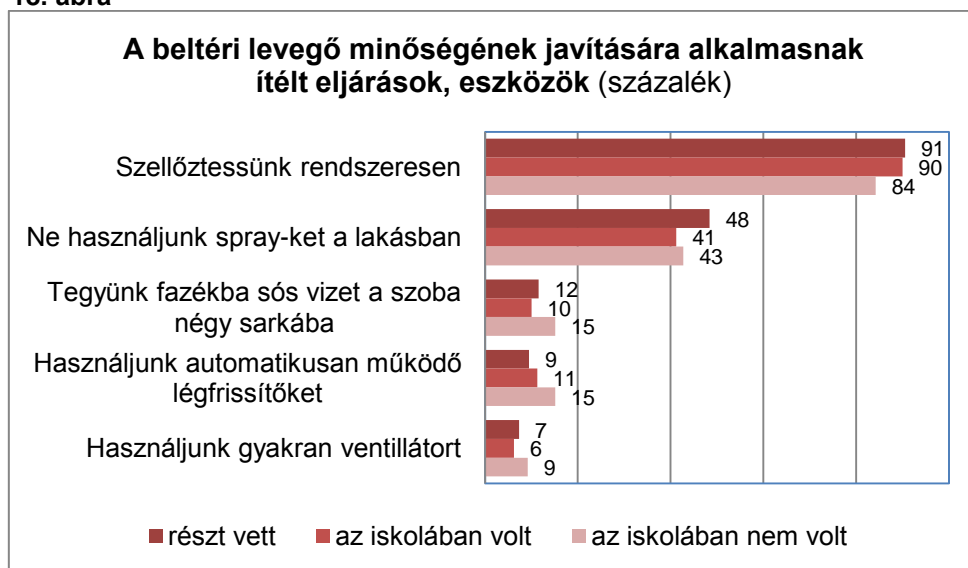
A programban résztvevő diákok nemcsak több tényezőt tartanak számon veszélyesként, mint a többiek, hanem közülük többen emlékeznek vissza úgy, hogy ez az ismeretük viszonylag új keletű. Ez azt jelzi, hogy az ismeretek nagy valószínűséggel látenszen, illetve viszonylag bizonytalan módon eleve általánosan elterjedtek voltak, és a projekt megerősítette, illetve felszínre hozta ezeket. Minél nagyobb a (pozitív) különbség a csoportok között, annál inkább valószínű, hogy a tudatosítás mozzanata összefügg a projekttel. Eszerint a projekt a lakás, illetve a lakáson belüli levegő minőségének, és a bútorok, szőnyegek kockázatának felszínre hozásában, megerősítésében volt a leginkább eredményes.

17. ábra

A beltéri levegő minőségének javítására alkalmas eljárások ismerte tekintetében megjelenik a projekt hatása: azok, akik részt vettek benne, másoknál többen zárkoznak el a spray-k lakáson belüli használatától (igaz a körükben is minden második válaszadó vélekedik így), és kevesebben használnának automatikus légfrissítőket.

18. ábra

A szabályozás megítélése a diákok körében hasonlít a felnőttekéhez, a relatív többség mérsékelten elégedett, és összességében az abszolút többség elégedett ezzel. A szabályozás megítélése nem függ össze a projekt jelenlétével.

19. ábra

